

Abraham Lincoln verður svorin í eið sum forseti á öðrum sinni 4. mars í 1865. Fimm vikur seinna varð hann myrður

bláum og gráum uniformum flutu um allar geilar. Fýra mánaðir seinna varð kirkjugarður vígdur í Gettysburg, har Abraham Lincoln helt røðu. Í røðuni setti hann orð á, hvar USA var, og hvar borgarakríggið snúði seg um. Hann nevndi millum annað teir, sum grundlögðu USA, og hvør ætlan teirra hevði verið:

»Á hesum meginlandinum skaptu okkara forfedrar eina nýggja tjóð, fødd í frælsi og bygd á ta sannføring, at øll fólk eru fødd eins. Nú eru vit drigin inn í eitt borgarakríggi, sum er royndin, ið skal vísa, um henda tjóðin og um nøkur tjóð bygd á hesa sannføring kann yvirliva leingi. Latið okkum frá teimum fálgu fáa ein styrktan vilja, so vit hátíðarliga gera av, at teir skulu ikki vera fálnir til fánýtis, men at henda tjóð við Guðs vilja skal endurføðast, og at ein stjórn av fólkinum, við fólkinum og fyri fólkið skal ikki hvørva av hesi fold,« segði Lincoln í røðuni, sum bara var 272 orð til longdar og vardi í tveir minuttir.

Við hesum fáu, men væl valdu orðum var hann farin í søguna sum ein tjóðarinnar faðir, kanska ikki størri enn George Washington, Thomas Jefferson og Benjamin Franklin, men heldur ikki minni, og tann 4. mars í 1865 varð hann svorin í eið sum forseti á öðrum sinni. Veturin 1864 og 1865 var herurin hjá CSA mestsum í uppløysn, og tann 9. apríl í 1865 gav Robert E. Lee seg yvir, tá hann og Ulysses S. Grant hittust í

rættarbygninginum í Appomatox. Bara 8.000 mans hevði Lee eftir tá. Grant var stórsinnaður og tók ikki so frægt sum vápnini frá yvirmonnunum hjá Lee, og menn hansara fingtu hestarnar við sær.

Bráðliga skotin

Abraham Lincoln hevði við hesum vunnið tann fullkomna sigurin, men lagnan var hørð við hann, tí bara fimm dagar eftir, at suðurstatirnir høvdu givið seg yvir, mátti hann bota við lívinum fyri sigurin. Í Ford sjónleikarhúsinum í Washington 14. apríl var lívverji hansara óansin og ikki staddur við forsetans lið, tá ein av sjónleikarunum, John Wilkes Booth, trein inn á balkongina, har Lincoln og kona hansara sótu. Booth peiggaði við skotvápninum eftir nakkanum á Lincoln og skeyt. Forsetin sakk saman. Síðan leyp Booth av balkongini niður á pallin og segði: »Soleiðis gongst tyrannum!« So hvarv hann.

John Wilkes Booth og tveir aðrir, sum hann hevði fyrireikað drápið saman við, vórðu seinna funnir. Booth varð skotin, og hinir báðir vórðu hongdir. Ætlan teirra hevði verið at myrða bæði forsetan, uttanríkisráðharran og varaforsetan, so landið skuldi enda í eini stjórnarkreppu, tí grundlógin tók ikki hædd fyri, at øll tann ovasta leiðslan gjørdist óvirkin í senn. Tann ætlanin miseydnadist. Uttanríkisráðharrin varð stungin við knívi, men yvirlivdi,

og varaforsetin, Andrew Johnson, varð ongantið álopin, tí hann, ið skuldi loypa á, drakk seg fullan. Andrew Johnson tók við forsetaembætinum 15. apríl í 1865, tá Lincoln doyði av sínum løstum.

Amerikanarar vóru fullkomiliga skelkaðir av morðinum, tí ongantið áður var eitt politiskt morð framt í USA. Uttanríkisráðharrin í stjórnini hjá Lincoln hevði stutt frammanundan sagt á stjórnarfundi, at morð var ikki partur av politisku siðvenjuni í USA, og nakað soverðið mátti heldur ongantið gerast vanligt í politiska lívinum. Nú sóu fleiri hundræðtúsund amerikanarar kistuna við forsetanum verða koyrda eftir Pennsylvania Avenue í Washington við svørtum hermonnum fremst í fylginum og haðani við sertoki gjøgnum fleiri statir og býir til Illinois. Kríggið var vunnið, men forsetin var fallin.

Kanska tann størsti

Á ongan hátt stóð skrivað í sól og mána, at drongurin, sum varð føddur í træsmáttuni í Kentucky í 1809, skuldi gerast forseti. Foreldrin vóru fátøk, og Lincoln hevði stríðst og strevast fyri at gerast sakførari. Hann royndi seg eisini sum handilsman, men við lítlari eydnu. Persónligu eiginleikarnar hevði hann tó góðar og mangar. Hann var viljasterkur og úthaldin, sjálvst í ringasta mótburði. Heiðurligur var hann sum fáur. Meðan onnur flýddu undan skuld, arbeiðdi hann fyri at rinda sína aftur. Hann bar ikki agg, hevði bein-

raknan humor og dugdi at røða sum fáur. Harafrat las hann nógv, m.a. Shakespeare, og fekk á tann hátt gott tamarhald á enska málinum.

Spurnartekn er ongantið í 150 ár sett við týðningin, Abraham Lincoln hevði fyri USA. Beinanvegin eftir morðið gjørdist hann eitt stórmenni í amerikanskari støðu. Hann fekk æruna av at hava savnað USA og loyst milliónir av kúgaðum menniskjum úr leinkjum. Søgufrøðingar og stjórnmálafrøðingar útnevndu hann í 2004 at vera besta forsetan av øllum í USA, meðan lögfrøðingar góvu honum annað plássið eftir George Washington. Hann hevur heiðurspláss á óteljandi støðum, m.a. í Lincoln Memorial í Washington. Føðingardagur hansara, 12. februar, er eisini frídagur í 10 amerikanskum statum.